

**ASPECTE ACTUALE
ALE TERMINOLOGIEI**

CRISTINA ATHU

**ASPECTE ACTUALE
ALE TERMINOLOGIEI**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2013

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Angelica Mălăescu

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ATHU, CRISTINA

Aspecte actuale ale terminologiei / Cristina Athu. –
București : Editura Universitară, 2013
Bibliogr.
ISBN 978-606-591-611-1

81

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786065916111

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2013
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

Introducere

Terminologia, ca ansamblu de termeni din diverse domenii, reflectă evoluția științei și tehnologiei în epoca noastră, precum și schimbările în plan socio-cultural și politico-economic, colaborând interactiv cu aceste domenii.

Structura terminologiei începe de la o idee logică - o sursă de concepte sistematizate - și duce spre lumea reală considerându-se că acest subiect se ocupă de relația științifică atât între concept și termen, cât și între termen și obiect. Terminologia cuprinde termenii înșiși, care sunt formați în urma acestei interacțiuni pentru standardizare, cu scopul practic al eficienței comunicării. Omul, ca subiect al acestei idei logice, se bazează pe limbă, mai ales pe termeni, care sunt folosiți și creați în cercetarea științifică. Structura terminologiei, aflată pe un loc intermediar între obiect și concept, acționează ca un mijloc de cercetare asupra societății, societatea ca obiect de cercetare incluzând toate domeniile științifice și tehnice, iar în urma interacțiunii acestora, structura termenilor va avea dezvoltarea dialectică din care rezultă termenii funcționali ai limbajelor speciale. Această dezvoltare implică o

circulație permanentă: Ideea logică a omului → Concept → Termen → Obiect al societății științifice.

Terminologia, ca un ansamblu de termeni din diverse domenii speciale, reflectă modificări ale condițiilor sociale, politico-economice și tehnico-științifice, fiind în strânsă legătură cu aceste domenii cu caracter interdisciplinar. Acest fapt este asemănător cu cazul lexicului general. Trebuie avut în vedere că acest fapt este mai sistematizat și specializat, ceea ce duce la o reflectare mai rapidă și mai profundă a acestor domenii. Marea majoritate a construcției obiectelor cunoașterii se realizează printr-o activitate logică cu ajutorul semnelor lingvistice. Experiența umană a utilizat în special substantivele pentru a diferenția, pentru a recunoaște și, în cele din urmă, pentru a cunoaște¹. Lexiconul unei limbi, care este rezultatul acumulat din experiența societății, este în același timp un mijloc creativ al sistemului de denotație realizat prin procesul purificării conceptuale a terminologiei.

Dar fapte precum: creșterea schimburilor interculturale, civilizația internațională și acumularea de cunoștințe din diverse domenii sociale, au condus terminologia spre o standardizare universală. Acesta este un aspect istoric al necesității generalizării ideii științifice, iar realitatea economică și politică a fost bază pentru aceasta. Această

¹ A. Rey, 1995, p.47

opinie corespunde în mare parte cu părerea lui Dittmar, care presupune o posibilă relație reciprocă între societate și limbă. După Dittmar această influență reciprocă este dialectică, adică acțiunea verbală și acțiunea socială se află în stare de interacțiune, iar "condițiile materiale din viață sunt un factor important în această relație"².

Nu numai ca știință, ci și ca activitate practică având caracter de metalimbaj, terminologia s-a dezvoltat în situații în care comunicarea științifică, tehnică și administrativă a avut nevoie de organizare, de constituire al unor discipline precise, care nu sunt afectate de expresie.

În procesul evolutiv al terminologiei se manifestă atracția spre neologism, justificată din două puncte de vedere: pe de o parte, termenul nelogic, purtând semnificația exactă a conceptului definit, circulă cu mai mare ușurință într-o limbă în comparație cu termenii creați sau traduși, care au nevoie de timp pentru a se impune ca termeni de specialitate; pe de altă parte specialistul este mai sigur de corectitudinea informației pe care o transmite termenul original.

² N. Dittmar, 1976, p.238

I. ASPECTE TEORETICE

1. Noțiunea de terminologie

Terminologia are o strânsă legătură cu numele și procedurile de denumire. Din antichitate, știința cuvintelor a fost considerată ca un element al filozofiei în măsura în care sunt considerate problemele semnificației, iar limba este apreciată ca instrument de comunicare inter-umană. Din cercetările filozofilor antici (Platon și Aristotel) s-au remarcat problemele de limbă și relația lor cu obiectul și gândirea, considerându-se că în fiecare limbă există cuvinte determinate pentru psihologia colectivă. În opinia lui Aristotel, despre care s-a spus că a formulat prima teorie modernă a limbii, cuvintele nu sunt un fenomen natural ci pur convenționale. Numele capătă existență doar în momentul când devine simbol, având în vedere că semnul desemnează un obiect.

Ideea nouă de disciplină separată privitoare la problemele de denumire și metodologie, pentru a cerceta aceste probleme, a început să apară treptat după epoca Renașterii, caracterizată prin dezvoltarea științei matematice, progresului tehnic. Lucrarea lui Locke *"Essay on Human Under-*

standing" publicată în 1690, a fost în acea perioadă una dintre cele mai influente cărți în legătură cu relația dintre gândire, știință și limbă³. Lucrarea se încheie cu sugestia că ceea ce este, într-adevăr necesar, este o reconsiderare completă a "*ideilor și cuvintelor*, ca instrumente principale ale cunoașterii". Locke a sugerat de asemenea, că evidențierea mijloacelor de cunoaștere și de comunicare "ne va permite să avem un alt fel de critică și de logică decât cele cu care eram obișnuiți până acum". Pentru această dezvoltare ulterioară el a propus denumirea de *semiotică*⁴.

Deși sistematizarea terminologiei și statutul ei științific sunt rezultate recente, activitățile în acest domeniu au început cu mult timp în urmă, în jurul secolului al 18-lea, o dată cu extinderea domeniului științific și tehnologic. O dată cu dezvoltarea comunicării, terminologia a fost tratată ca o modalitate de a rezolva unele probleme, ca, de exemplu, denumirea sistematică a noilor concepte. În aceste condiții, s-au creat termeni cu caracter mult mai sistematizat pentru denumirea obiectelor, acestea având o poziție liberă față de cuvintele obișnuite sau vocabular. Contribuția cea mai mare pe care a avut-o Linneaus (botanist și zoolog suedez) în domeniul terminologiei se referă la recunoașterea necesității unui limbaj distinct și la crearea unui

³ A. Rey, 1995, p.17

⁴ J. Deely, 1997, p.87

sistem complex de denumiri și etichete cu caracteristici descriptive, derivate din limba latină⁵.

Începând cu secolul al 19-lea, a fost necesară formarea structurilor terminologice care să poată exprima precis și sistematic structurile științifice și tehnice, datorită faptului că internaționalizarea științelor a dus la un sistem de formare a termenilor în disciplinele respective.

În secolul al 18-lea și al 19-lea, oamenii de știință au fost liderii în domeniul terminologiei, iar în secolul următor au început să participe ingineri și tehnicieni. În secolul al 20-lea terminologia a căpătat o orientare științifică mai modernă decât în secolul trecut, fiind recunoscută ca o activitate importantă social⁶.

Începând cu secolul al 20-lea, datorită dezvoltării tehnologice rapide, terminologia s-a ocupat atât de denumirea conceptelor existente, cât și de cele în curs de folosire. E. Wuster a fost fondatorul în acest sens al terminologiei moderne, fiind un reprezentant principal al școlii vieneze împreună cu D.S. Lotte, fondatorul școlii sovietice a terminologiei⁷. A doua jumătate a secolului al 20-lea a fost o perioadă de structurare, de dezvoltare, de creștere și de expansiune a terminologiei moderne.

⁵ A. Rey, 1995, p. 13

⁶ Ibid, p.15-16

⁷ M.T.Cabre, 1998, p.2

1.1. Terminologia ca disciplină

Terminologia are diverse origini și are legătură cu multe discipline. Deși bazele ei esențiale se află în semantică și lingvistică, terminologia modernă recentă s-a dezvoltat din domeniul științelor comunicării⁸. Din acest punct de vedere, terminologia are caracter fundamental interdisciplinar. Terminologia din diverse domenii științifice are strânsă legătură cu discipline ca lingvistica, ontologia, științele informatice⁹. Ca și celelalte metodologii, terminologia a avut influențe în domeniile cu care are legătură și activitățile pe care le execută.” Intervenția terminologiei ca metodă specifică a științei trebuie făcută mai ales în tehnologie, drept și în toate domeniile în care există o mare circulație a științelor.”¹⁰

Deși face parte din domeniul lingvistic, terminologia diferă din punct de vedere al teoriei și al practicii de lingvistică. „În privința teoriei, terminologia se deosebește de lingvistică prin aspectele ei importante: conceptualizarea limbii, conceptualizarea obiectelor de studiu după discipline, perspectiva studierii obiectelor și scopul cercetării”.¹¹ Cercetările din domeniul terminologiei constând în

⁸ I.C.Sager, 1990, p.2

⁹ Ibid, p.2

¹⁰ A.Rey, 1995, p.165

¹¹ M.T. Cabre, 1996, p.20

colectarea, descrierea, prelucrarea și prezentarea termenilor pot reprezenta particularitățile ce duc în direcții descriptive și normative ce acționează interferențial.

I. Coteanu, definește terminologia ca fiind: "totalitatea de cuvinte speciale de care se servesc științele, arta, cercetarea și profesiunile în genere, dar și un cercetător sau un grup de cercetători"¹². El a subliniat faptul că, în practică, activitatea terminologică poate fi realizată numai prin colaborarea dintre specialiștii din domeniul limbii și specialiștii din domeniul respectiv. "Idea este că lingviștii nu inventează cuvinte noi decât pentru meseria lor, celelalte profesii trebuie să-și găsească singure termenii de care au nevoie, potrivit cu sistemul lor, cu nomenclatura sau codul lor lingvistic."¹³ Dacă avem în vedere termenii din domeniul chimiei, botanicii, filozofiei, de exemplu, putem trage concluzia că terminologiile au caracter convențional, adică reprezintă fie cuvinte existente adoptate, cărora li se atribuie semnificații speciale, determinate în ultimă instanță de domeniul de utilizare, fie cuvinte noi (neologisme terminologice), formate conform părerii specialiștilor interesați sau chiar a unuia singur, când el este autorul unei teorii, a unei invenții, descoperiri. "Din această cauză, terminologiile prezintă față de vocabularul uzual două

¹² I.Coteanu, 1990, p.95-108

¹³ I.Coteanu, 1987, p.186

particularități mai importante: sunt relativ închise, presupunând cunoașterea referințelor de specialitate instituite de creatorii lor și au sisteme proprii de formare a termenilor adoptați, sisteme asupra cărora adesea se iau decizii prin consens."¹⁴

Conceptul de terminologie are două accepții: disciplină cu caracter interdisciplinar și ansamblu de termeni folosiți de diverse terminologii (limbaje de specialitate), pentru a transmite cunoștințe într-un domeniu particular de activitate profesională. În primul lui sens, terminologia, ca disciplină, se ocupă de sistemul organizat tematic al unităților lexicale ale științei și tehnicii. Toate schimbările din sistemul științelor presupun schimbări paralele în sistemul denumirilor și rolul terminologiei este să rezolve această problemă.

Această definiție provoacă și următoarea întrebare: este terminologia o disciplină adevărată? Aceasta este o problemă dificilă și discutabilă. Definiția dată de Juan C. Sager termenului "terminologie" neagă faptul că terminologia este o disciplină independentă. Punctul lui de vedere asupra statutului terminologiei este că, terminologia este mai mult teoretică, adică un ansamblu de premise, argumente ce presupun și concluzii necesare în explicarea relațiilor dintre concepte și termeni. În acest motiv terminologia nu constituie o

¹⁴ I.Coteanu, 1990, p.98

disciplină cu elementele ei independente, ci este alcătuită ca un ansamblu din alte domenii, având caracter interdisciplinar. Recent atenția acordată de lingvistica aplicată analizei limbajelor speciale LSP¹⁵ a dus la concluzia că: o parte din terminologie este reprezentată de lingvistică pentru LSP.

Aceste puncte de vedere diferite se datorează caracterului interdisciplinar al terminologiei.

Cei care neagă faptul că terminologia este o disciplină independentă susțin faptul că terminologia trebuie să aparțină un unor discipline ca: lingvistica, filozofie.

Cei care accentuează independența terminologiei ca disciplină evidențiază faptul că este un domeniu autonom cu caracter interdisciplinar.

Pe de o parte, existența, unitatea și autonomia terminologiei ca disciplină și știință aplicată s-au întemeiat pe diferențele teoretice dintre științe și limbajele lor. Bazele teoretice ale terminologiei sunt necesare pentru a rezolva problemele terminologice ale unor științe diferite, ca de exemplu, biologia, sociologia etc. Ca ansamblu de termeni dintr-un domeniu specific al științei, terminologia reprezintă un domeniu lexical sistematizat și funcțional, o structură diferită de lexicon (totalitatea cuvintelor unei limbi).

¹⁵ LSP= Language for Special Purpose

Pe de altă parte, deși aceste diferențe sunt evidente, bazele teoretice ale terminologiei sunt slabe și dispersate, dat fiind că lingvistica și lexicologia, documentarea și teoria traducerii au exercitat o influență enormă asupra acestor baze.

Ca urmare, putem aprecia că terminologia este un domeniu interdisciplinar care constă în elementele de bază ale lingvisticii, epistemologiei și altor discipline. Specificul terminologiei constă în alegerea elementelor din alte discipline care stau la baza formării domeniului ei științific. Terminologia este o disciplină care are limitele ei, atât din punct de vedere teoretic, cât și prin obiectul determinat al cercetării.

1.2. Terminologia tradițională

În secolul trecut cuvântul "terminologie" a fost folosit pentru denumirea unei mulțimi de unități sau termeni necesari unui anumit domeniu de activitate științifică sau tehnică. De exemplu, terminologia din medicină sau industrie, constând într-o mulțime de termeni, era folosită numai de către specialiștii din aceste domenii, pentru a exprima fenomenele domeniului respectiv și pentru a înțelege realitățile proprii. Distincția între terminologie și vocabular este evidentă. Față de vocabular, terminologia din diverse domenii științifice și tehnice se folosește în

situații comunicative mai rafinate, având legătură cu domeniul practic, și anume cu realitatea.¹⁶

Eugen Wüster, care a introdus noi concepte asupra acestui domeniu, a sugerat că studiile asupra termenilor diferă de cercetările asupra cuvintelor din limbajele generale din trei puncte de vedere.¹⁷

Primul punct de vedere este acela că terminologia pornește de la concept, în contrast cu lexicologia, în care punctul de plecare îl reprezintă unitatea lexicală. Conceptul este totalitatea caracteristicilor comune multor obiecte individuale și care servesc ca mijloace de ordonare mentală și în comunicare. Conceptul este un element al gândirii și reprezintă o structură mentală căreia i se atribuie etichete. Dacă obiectul lexicologiei constă în studierea lexicului, a vocabularului sau a totalității cuvintelor unei limbi, prin analogie, obiectul terminologiei constă în studierea "termenilor", a mulțimilor de termeni. La fel ca lexicologia, terminologia se ocupă de relația dintre unitățile de denumire și obiecte. Spre deosebire de lexicologie, terminologia se preocupă de relația de denumire și de organizare a claselor lexicale, de structura sintagmatică și lexicală, în acest mod, terminologia poate fi înțeleasă ca disciplina al cărei obiect de cercetare

¹⁶ A.Rey, 1995, p.127

¹⁷ Vezi, E Wüster, 1979, p.2-3.

este sistemul denumirii unui domeniu special, a diverselor proceduri semantice prin care realitatea observată se asociază semnelor lingvistice, adică unităților lexicale, în urma unui proces de abstractizare care permite asocierea acestor realități cu semnele de cod.

A doua diferență constă în faptul că terminologii sunt interesați numai de vocabular și de denumirea conceptelor. Ei nu sunt interesați de problemele morfologiei sau sintaxei, deoarece o mulțime de termeni reprezintă entități diferite de cuvinte. Terminologia este o clasă separată, ale cărei componente funcționează ca etichete și, în mare parte, se comportă la fel ca sistemul de nume proprii din limbajul general.

Cea de a treia deosebire este că terminologii tradiționali, ca Wüster, au fost concentrați în impunerea normelor pentru folosirea limbii. Wüster a discutat, așa cum le-a numit el, despre diferența dintre "*Ist-Norm*" și "*Soll-Norm*"¹⁸. S-a remarcat că terminologiști sunt interesați de inventarea "*Soll-norm*" în tratarea limbii, pentru a stabili semnificațiile cuvintelor fixate, standardizate, cu ajutorul cărora se evită confuzia.

Pentru Sager deosebirea dintre cuvânt și termen este că termenul aparține unor limbaje speciale referindu-se numai la o disciplină specifică

¹⁸ Vezi, E.Wüster,1979, p.2.

cu caracter funcțional, iar cuvântul funcționează ca referință generală în sub-limbajele diverselor domenii; totalitatea cuvintelor se numește vocabular.¹⁹ Diferența dintre definiția lui Sager și cea lui Wüster provine din faptul că, după opinia lui Sager, există două clase de unități în lexicul limbajelor speciale: una referindu-se la o disciplină specială sau la mai multe se încadrează la termen, cealaltă de uz general se încadrează la cuvânt.

Cuvântul poate avea semnificații multiple nedefinite și nuanțele semnificațiilor diferite sau poate fi folosit pentru denumirea obiectelor. Semnificațiile concrete ale cuvintelor depind de context; de exemplu, cuvântul este dependent de context. *Termenul* este simbolul lingvistic desemnat pentru unul sau mai multe concepte. Conceptul, fiind semnificația termenului, este dependent de poziția acestui concept în sistemul de concepte.

A. Stoichituiu grupează unitățile lexicale în 4 categorii lexicale: 1) Lexicul comun la care se adaugă vocabularul de specialitate. Acesta din urmă cuprinde cuvinte polisemantice, fiecare sens fiind specializat de context. 2) Lexicul științific general din care fac parte termenii comuni mai multor științe. Aceștia apar independent sau inserați în sintagma lexicului de specialitate. 3) Lexicul de specialitate care cuprinde termenii monoreferențiali.

¹⁹ J.C.Sager, 1990, p.19

4) Lexicul tehnic reprezentat prin termenii care aparțin de nomenclatură, aceștia fiind strict specializați. Aici pot fi incluse și "metaforele terminologice" realizate cu cuvintele din lexicul comun, inserate în sintagme specializate, ca de exemplu *piramidă renală*.²⁰ În legătură cu ideea de două categorii după gradul specializării unităților lexicale din limbajele speciale, după Sager, unitățile lexicale cu referințele generale se încadrează la cuvânt, dar după A.Stoichițoiu, reprezintă un termen comun.

D. Rusu stabilește deosebirea dintre termen și cuvânt în limbajele funcționale accentuând cele două funcții diferite, expresivitatea și comunicarea: "Din punct de vedere lingvistic, terminologia este un sub-cod funcțional al limbii globale, care permite comparația cu alte sub-coduri (alte terminologii sau expresii curente). Limba globală cuprinde totalitatea cuvintelor, satisfăcând în acest mod nevoile de exprimare și comunicare ale societății. Resursele unei limbi sunt atât de bogate încât nu pot fi actualizate complet de către vorbitorul individual. Fiecare activitate de vorbire are două roluri importante: expresie și comunicare, și anume verbalizarea gândirii și împărtășirea acestei gândiri. Dacă expresia presupune diversitate, comunicarea cere uniformitate. Expresia metaforică, neologismul și sinonimia ajută expresia, în timp ce abrevierea și

²⁰ A., Stoichițoiu-Ichim, 1989, nr.2, p.100-103

standardizarea ajută comunicarea eficientă și univocă."²¹

1.3. Terminologia și lexicologia

Lexicul este una dintre componentele de bază ale limbii. Cuvintele sunt unități referitoare la realitate, care fac legături între idee și obiect. Lexicologia se ocupă cu descrierea lexicului unei limbi care include știința vorbitorilor unei limbi despre cuvintele și despre folosirea acestor cuvinte în sistemul funcțional, ceea ce face legătura între componentele lexicale și componentele gramaticale.

Terminologia este cercetarea teoretică a sistemului organizat tematic al unităților lexicale ale științei și ale tehnicii, activitatea practică a standardizării și termenii din domenii speciale. Terminologia se ocupă atât de grupuri de cuvinte sau unități lexicale, cât și de unități codificate, care sunt mai cuprinzătoare decât cuvintele, semnele și sensurile; acest tip de studiu este de fapt o parte a lexicologiei și prin aceasta, este o parte a lingvisticii²². Dar acest fapt nu obligă terminologia să coincidă cu lingvistica sau să fie o parte a lingvisticii. Terminologia este diferită de lingvistică din punctul de vedere al teoriei și al practicii, în privința teoriei,

²¹ D.Rusu, 1986, p.619-624

²² A.Rey, 1995, p.28

terminologia se deosebește de lingvistică prin aspectele ei de bază, cum ar fi: conceptualizarea limbii, conceptualizarea, obiectelor de studiu după discipline, perspectiva studierii obiectelor și scopul cercetării²³. Fiind o disciplină aplicată, terminologia, în practică, este diferită de lexicologie din punctul de vedere al metodologiei. Astfel metodologia lexicologică urmează un parcurs semasiologic - pornind de la o formă lingvistică, îi cercetează toate valorile semantice posibile; pe când metodologia terminologică are un caracter onomasiologic, întrucât cercetarea pornește de la concept spre semn.

Asemănarea dintre lexicologie și terminologie constă în faptul că ambele se ocupă de relația dintre unitățile denominative și obiecte, însă lexicologia are ca obiect de studiu lexicul, totalitatea cuvintelor unei limbi, în timp ce terminologia studiază termenii, unități lexicale specializate.

Lexicologia accentuează analizarea și descrierea competențelor lexicale ale vorbitorilor. Această idee se bazează pe competența vorbitorilor, unde toți vorbitorii știu o mulțime de cuvinte (care le permite să schimbe informații cu alți vorbitori), o serie de reguli de formare a cuvintelor și o serie de date enciclopedice și lingvistice ale cuvintelor (care ajută folosirii corecte, precise și adecvate în contextul comunicării)²⁴. În comparație cu lexico-

²³ M.T.Cabré, 1996, p.20

²⁴ Ibid, p.22

logia, terminologia se interesează numai de termeni sau cuvinte din domeniile speciale. Natura ei, legată de referințele speciale introduce o abordare diferită asupra metodelor definirii. Termenii dintr-un LSP se consideră că pot fi folosiți numai în domeniul lor cu sensul referențial.

Wüster a subliniat că, în ceea ce privește conceptualizarea limbii, lexicologia ca un subdomeniu al lingvisticii care se ocupă de lexic, concepe numai sensul cuvintelor; terminologia, dimpotrivă, ia în considerare conceptele de cuvinte, și conceptele independente de termeni²⁵.

Lexicologia este „o ramură a lingvisticii, care studiază vocabularul, lexicul și se ocupă de delimitarea sferelor vocabularului, cu schimbările ce se petrec în vocabular”²⁶. Această ramură ține cont de gramatică. Cuvintele din dicționare sunt prezentate după cum se folosesc în context și aceste cuvinte sunt concepute ca o etapă necesară pentru discurs. Dimpotrivă, terminologia se interesează de termenii înșiși, fără flexiunea lor (care le dă formă morfologică adecvată în context) sau sintaxa lor (care le plasează în contextul potrivit gramatical)²⁷.

Terminologia, din punct de vedere practic, are strânsă legătură cu neologismele deoarece

²⁵ Vezi, E.Wüster, 1971

²⁶ Al.Graur, 1968, p.117

²⁷ M.T.Cabré, 1996, p.21

terminologia se ocupă de crearea unităților lexicale conceptualizate. Se diferențiază două puncte de vedere în legătură cu neologismele și anume: în lexicologie, neologismul este spontan și natural, iar în terminologie, neologismul este creat.

Această neologie terminologică sau neologia limbajelor de specialitate se numește neonimie²⁸. Ea se distinge de neologismul lexical, deoarece are în vedere că neonimia are sens univoc, un singur referent și o noțiune²⁹.

1.4. Terminologia și lexicografia

Terminologia este cercetarea în legătură cu nomenclatura; scopul este de a organiza numele pentru concepte; de exemplu prin diverse procedee semantice, onomasiologice, în care realitatea observată urmează semnele lingvistice, adică unitățile lexiconului³⁰. Dimpotrivă, abordarea lexicografiei este cea semasiologică, de exemplu cercetarea sensului pentru că această cercetare începe din cuvinte și caută sensul lor. În realitate, cercetările onomasiologice se caracterizează prin activitățile oamenilor de știință cărora le trebuie denumirea conceptelor noi. Foarte rar, terminologia

²⁸ M.Ploae-Hanganu, 1995, p.531

²⁹ Ibid, p.531

³⁰ A,Rey, 1995, p.116

are legătură cu procesul denumirii conceptului original. Cercetările onomasiologice evită omonimia nu numai în teorie, ci și în practică, fiindcă în teorie fiecare concept are numele lui separat, fiecare sens separat al termenului este reprezentat de un concept separat; în practică, datele structurii, ale domeniilor de specialitate separă omonimele de domeniile cu subiecte diferite.³¹

Lexicografia, ca disciplină lingvistică, s-a constituit treptat, mai întâi în secolul al XVI-lea ca tehnica elaborată și comentată în activitatea de alcătuire a dicționarelor, domeniul lingvisticii aplicate³². Elaborarea dicționarelor este dependentă nu numai de lexicologie, ci și de lingvistică, prin faptul că pentru a concepe un dicționar trebuie să se ia în considerare elementele din domeniile fonetice, sintactice, frazeologice etc. care depășesc domeniul strict al lexicologiei. Fiind interesată de conținut, lexicografia se întinde mai departe decât lexicologia, care se oprește la așa bine - cunoscuta pereche saussuriană: "semnificat-semnificant". Astfel, în această direcție, lexicografia merge mai departe decât lexicologia, iar de aceea nu poate fi simplu numită o lexicologie aplicată. Este un domeniu al lingviștilor, care singuri transcend

³¹ J.C.Sager, 1990, p.56

³² A.Bidu-Vrânceanu, C.Călărașu, L.Ionescu-Ruxăndoiu, M.Mancaș, G.Pană-Dindelegan, 1997, p.237

lingvistica, iar aceasta este ceea ce are în comun cu practica terminologiei.

O observație se poate face asupra naturii lexicografiei, care studiază evoluția metodelor sale. În această zonă au avut loc două schimbări: prima, mai ales în domeniul inventării tiparului, a avut loc în perioada renașcentistă; iar a doua, care s-a ocupat de dezvoltarea tehnologiei computerului a avut loc treizeci-patruzeci de ani mai târziu. Performanțele computerului au adus o contribuție importantă în realizarea unei standardizări de calitate superioară, oferind șanse mai bune de indexare la lexicografie. Este evident faptul că înaintea inventării tiparului, dicționarele nu au putut fi realizate iar limbile, terminologiile și conținutul lor conceptual nu au putut fi descrise în același fel ca mai târziu. Aceasta este de fapt adevărata cauză și nu faptul că mintea umană a funcționat în alt mod. Tot astfel a fost și în cazul apariției computerului.

Ocupându-se de domeniul dicționarelor, realitatea lexicografică a apărut diversă, depinzând de domeniile științelor și având strânsă legătură cu terminologia. Relația dintre terminologie și lexicografie este complexă și reciprocă. Mai întâi avem lexicografia terminologică, o lexicografie specială bazată pe conceptele limbajelor speciale (LSP) și generale (LGP)³³. Amândouă au fost

³³ A. Rey, 1995, p.119

practicate o perioadă considerabilă. De exemplu, în 1694 a fost publicat de către Corneille un dicționar de meserii, care se cheamă *Dictionnaire des arts et des sciences*, și care a completat pe cel al Academiei Franceze, publicat în același an³⁴. În acea perioadă a existat deja o distincție clară: pe de o parte, limbajul general (limbajul oamenilor simpli și limbajul curții) și pe de altă parte, limbajul special necesar formării, transmiterii și difuzării cunoștințelor tehnice și științifice³⁵.

Relația dintre terminologie și lexicografie este evidentă și foarte veche, deoarece obiectele descrierii sunt identice. Dar sistemul desemnat al unui câmp de cunoștințe sau activități, domeniul conceptual implicat de sistemul desemnat, este obiectul specific terminologiei; lexicografia se ocupă de funcțiile și comportamentele cuvintelor în societate, ceea ce reprezintă o altă problemă. Acolo se află o distribuție a muncii: obiectul este același, deși este văzut din diferite unghiuri. Lexicografia urmează stilul semasiologic: mai întâi ia semnele și studiază înțelesul lor, iar pe urmă studiază conceptele care le pot corespunde; terminologia urmează stilul onomasiologic, care pornește de la concepte și ajunge la semne³⁶. F.W.Riggs susținând această părere a precizat că lexicografia are

³⁴ Ibid, p.119

³⁵ Ibid, p.119

³⁶ Ibid, p.120

ca scop principal ajutorarea cititorilor să interpreteze textele, în timp ce terminologia are ca scop ajutorarea scriitorilor să scrie textele.³⁷

Comparația simplificată ne poate oferi o schiță ajutătoare pentru explicarea mai eficientă a acestei relații. Lexicologia se ocupă de: cuvinte, sensurile polisemantice bazate pe o singură derivare etimologică, de cuvinte omografice cu diferite derivări în entități separate, informațiile gramaticale care aparțin cuvintelor; iar terminologia se ocupă de concepte și uneori este identificată mai degrabă cu un cod decât cu un cuvânt.

1.5. Terminologia, terminografia și lexicografia

Terminografia este un termen apărut recent. Terminografia este o ramură aplicată a terminologiei care se ocupă de realizarea dicționarilor speciale și a glosarelor terminologice. Terminologia cuprinde toți termenii care aparțin unui domeniu, sistemul definirii reflectând organizarea structurală a lexicului dintr-un domeniu bine definit. Așadar, termenii sunt organizați într-un sistem structural reflectând organizarea conceptuală. Actul definirii trebuie bazat pe analiza conceptuală. Definițiile creează clasificări, ierarhii și structurări.

³⁷ F.W.Riggs, 1986, p.89

Terminologia și terminografia se deosebesc din punctul de vedere al modului de definire a termenilor. Definiția terminologică pune accent pe descrierea conceptelor care aparțin unui sistem existent, în timp ce definiția terminografică creează concepte noi. De exemplu, atunci când se dă definiția *circului*, se creează și conceptul de *circ*³⁸.

"Lexicografia terminologică se preocupă de noțiuni și termeni. Terminografia se ocupă cu precădere de toate problemele scrisului (variația grafică, pertinența mărcilor non-grafematice, norma uzajului, reprezentarea informatică a enunțurilor și chiar problemele tipăririi)"³⁹.

Raportând termenul de "terminografie" la cel de "lexicografie", putem să le comparăm cu alte două activități asemănătoare: "compilația, aranjarea" datelor și "analiza" semantică. Aceasta ar duce la acoperirea a trei elemente esențiale: a) domeniul de specialitate, specific pentru terminografie cu numeroase interferențe din vocabularul general; b) metodele (mai ales pentru că ele depind de punctul următor); c) premisele teoretice. În timp ce lexicograful adună și descrie unitățile lexicale necesare pentru funcționarea limbajului general, terminograful se preocupă de semne în relație cu

³⁸ Ibid, p.65

³⁹ A.Bidu-Vrânceanu, C.Călărașu, L.Ionescu-Ruxăndoiu, M.Mancaș, G.Pană-Dindelegan, 1997, p.506

obiectele care urmează să fie denumite⁴⁰. Lexicograful realizează o listă de cuvinte și descrie acele cuvinte prin definiții, această metodă fiind semasiologică. Terminografia adoptă procedura inversă, deoarece realizează mai întâi o listă de concepte care constituie structura conceptuală a unui domeniu în raport cu un anumit subiect. Conceptele sunt legate logic și ontologic unele de altele, în această structură, conceptul primește o anumită denumire, care este folosită frecvent de specialiștii din domeniul respectiv; prin acest sistem se poate evita denumirea multiplă pentru același concept.

Terminografia, ramură aplicativă a terminologiei, se ocupă de realizarea dicționarelor speciale și a glosarelor terminologice.

Terminologia și terminografia se deosebesc ca mod de definire a termenilor. Definiția terminologică pune accent pe descrierea conceptelor care aparțin unui sistem existent, în timp ce definiția terminografică alege o denumire pentru un anumit concept, și în cazul în care se acceptă mai multe denumiri, una are prioritate asupra celorlalte.

⁴⁰ A. Rey, 1995, p.129-130